

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 23 november 2012

Mål nr

T 4982-11

KLAGANDE

Moscow City Golf Club OOO

Ul. Dovzhenko, 1

119590 Moskva

Ryssland

Ombud: Advokat FN

MOTPART

Nordea Bank AB, 516406-0120

Hamngatan 10

105 71 Stockholm

Ombud: Advokat CS

SAKEN

Talan om ogiltighet och klander av skiljedom

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2011-10-07 i mål T 6798-10

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Moscow City Golf Club OOO ska ersätta Nordea Bank AB för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 292 000 kr jämte ränta på det beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom tills betalning sker. Ersättningen avser ombudsarvode.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Moscow City Golf Club OOO har yrkat att Högsta domstolen ska bifalla City Golfs talan i hovrätten, både i huvudsaken och i fråga om rättegångskostnad, och befria City Golf från skyldigheten att ersätta Nordea Bank AB:s rättegångskostnad där.

Nordea Bank AB har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Frågorna i Högsta domstolen

1. City Golf för en talan om ogiltighet eller upphävande av en skiljedom som meddelades den 11 maj 2010 och som innebar att City Golf skulle betala ett kapitalbelopp samt ränta och ersättning för kostnader till Nordea. Skiljetvisten hade sin bakgrund i ett låneavtal från januari 1990. Där angavs det att svensk rätt skulle vara tillämplig på låneavtalet och att tvister skulle avgöras enligt reglerna för Stockholms Handelskammars Skiljedomsinstitut.

2. Målet i Högsta domstolen rör framför allt frågan om tvingande lagstiftning är tillämplig på låneavtalet och skiljeklausulen och om lagreglerna i så fall hindrar att tvisten avgörs genom en skiljedom. City Golf har gjort gällande att låneavtalet var oförenligt med de valutaregleringar som fanns när avtalet träffades, dels i Sverige, dels i dåvarande Sovjetunionen. Enligt City Golf strider låneavtalet dessutom mot den nu aktuella valutalagstiftningen i Ryssland.

3. City Golf har också hävdatt att det har förekommit två fel under handläggningen av skiljetvisten. Ett fel ska ha bestått i att skiljemannen inte prövade en invändning om att skiljeavtalet var ogiltigt, något som enligt City Golf påverkade utgången av tvisten. City Golf har vidare gjort gällande att skiljemannen gjort ett fel vid sin bevisvärdering när han inte tog hänsyn till Nordeas underlåtenhet att lägga fram skriftlig bevisning på det sätt som skiljemannen hade uppmanat till.

4. Nordeas inställning är att det saknas grund för att anse skiljedomen ogiltig eller för att upphäva den.

Lagbestämmelser om skiljedoms ogiltighet och om upphävande av skiljedom m.m.

5. En skiljedom är ogiltig enligt 33 § första stycket 1 lagen (1999:116) om skiljeförfarande, om den innefattar prövning av en fråga som enligt svensk lag inte får avgöras av skiljemän. Vidare anges det i 34 § att skiljedomen efter klander ska helt eller delvis upphävas, om den inte omfattas av ett giltigt skiljeavtal mellan parterna (första stycket 1). Utöver de särskilda grunderna för klander som räknas upp i 34 § gäller dessutom att domen ska upphävas, om det annars har förekommit något fel i handläggningen (första stycket 6). I

det sist nämnda fallet kan skiljedomen upphävas bara under de förut-sättningarna att den part som åberopar felet är utan vållande och att felet sannolikt har inverkat på utgången. I klanderfall gäller dessutom att en part inte har rätt att åberopa en omständighet som parten genom att delta i skiljeförfarandet utan invändning eller på något annat sätt får anses ha avstått från att göra gällande (34 § andra stycket).

6. Vid bedömningen av ett skiljeavtal med internationell anknytning, ska den lag som parterna har kommit överens om tillämpas på avtalet. Om parterna inte har träffat någon sådan överenskommelse, tillämpas lagen i det land där förfarandet med stöd av parternas avtal har ägt rum eller ska äga rum (48 § lagen om skiljeförfarande). I detta fall har förfarandet med stöd av parternas avtal ägt rum i Stockholm, och svensk rätt är alltså tillämplig på skiljeavtalet.

Skiljedoms ogiltighet – tvistefrågan ska vara förlikningsbar

7. Frågan om skiljedomen i detta fall går utöver vad som enligt svensk rätt kan avgöras i ett skiljeförfarande och därför är ogiltig utgår från City Golfs påstående att det bakomliggande låneavtalet har varit oförenligt med tvingande svensk och utländsk rätt och alltså strider mot tvingande utländsk rätt. Det finns därför anledning att i vissa avseenden beröra vilka tvister som enligt svensk rätt kan behandlas i ett skiljeförfarande.

8. Som en grundregel gäller att en tvist genom avtal får lämnas till avgörande av en eller flera skiljemän, om den avser ”frågor som parterna kan träffa förlikning om” (1 § första stycket lagen om skiljeförfarande). Denna regel bygger på tanken att parterna ska förfoga över tvisteföremålet och att skiljeförfarandet ska ligga inom gränserna för den fria avtalsrätten (prop. 1998/99:35 s. 49 f.). Skiljedomen ska alltså inte kunna föra längre än vad en

förlikning rent rättsligt hade kunnat göra. Men inom dessa gränser har parterna en ganska stor frihet att själva bestämma över förfarandet.

9. Avgränsningen till förlikningsbara tvister knyter an till rättegångsbalkens uttryck att ”saken [är] sådan att förlikning därom är tillåten” eller med andra ord till vad som är ett dispositivt tvistemål och innebär att det är dispositiva frågor som kan avgöras genom en skiljedom. En sådan avgränsning är dock inte alltid tillräcklig för att avgöra om en fråga är vad som ibland brukar kallas skiljedomsässig (a. prop. s. 48 f.). Tvister är sålunda inte alltid renodlat dispositiva eller indispositiva. En dispositiv tvist kan innefatta indispositiva moment och aktualisera en tillämpning av tvingande materiella bestämmelser i lag.

10. Att det finns tvingande bestämmelser inom ett rättsområde hindrar emellertid inte automatiskt att frågor inom det området avgörs genom en skiljedom. Vad som ska bedömas också i de situationerna är om frågan är förlikningsbar. Om de tvingande bestämmelserna inte hindrar parterna från att fritt träffa förlikning i en fråga, kan den prövas i ett skiljeförfarande (a. prop. s. 49 och Stefan Lindskog, *Skiljeförfarande*, 2 uppl. 2012, s. 225).

11. För att skiljedomen ska anses ogiltig, bör det upprätthållas ett krav på att det tvingande inslaget har en viss tyngd. Inte minst i långvariga avtalsförhållanden kan det få ingripande konsekvenser om parternas rättsförhållande rubbas. Det måste för ogiltighet krävas att det allmännas eller tredje mans intresse gör sig mera märkbart gällande. (Jfr SOU 1994:81 s. 172, a. prop. s. 49, Lars Heuman, *Skiljemannarätt*, 1999, s. 156, densamme, *Arbitration Law of Sweden: Practice and Procedure*, 2003, s. 139, Lindskog, a.a. s. 111 och Gustaf Möller i *Festskrift tillägnad Curt Olsson*, 1989, s. 257.)

12. En ytterligare fråga är hur man ska tillämpa kravet på att tvisten är förlikningsbar, när det tvingande inslaget består av materiella rättsregler från ett annat land. Betydelsen av de utländska reglerna låter sig knappast formuleras i en för alla fall generell princip. Vad som får bilda utgångspunkt för bedömningen är om reglerna uttrycker ett intresse som är begränsat till det andra landet eller om det finns även ett svenskt intresse av att reglerna upprätthålls. Saknas det ett svenskt intresse, kan reglerna normalt inte anses påverka möjligheten att träffa en förlikning i Sverige och därmed inte heller hindra att tvistefrågan avgörs genom en skiljedom här. Efter vad som anfördes under förarbetena till lagen om skiljeförfarande ligger ett sådant synsätt i linje med den internationella utveckling som innebär att en internationell tvist kan lösas genom ett skiljeförfarande, även om en likadan nationell tvist inte skulle kunna avgöras på det sättet (a. prop. s. 50).

13. De utländska reglernas verkningar varierar sålunda alltefter deras art och syfte och det intresse som bär upp dem. Det kan därmed finnas skillnader mellan olika materiella rättsområden. Främmande staters ekonomisk-politiska regleringar är typiskt sett av sådan natur att de inte påverkar möjligheten att träffa en förlikning här i landet. I den mån utländska regler ska få återverkningar på bedömningen av om tvistefrågan är skiljedomsässig kan även andra förhållanden vägas in, exempelvis om de materiella reglerna mer direkt tar sikte på rätten att ingå en förlikning eller inte. (Jfr a. prop. s. 49 f., Michael Bogdan, Svensk internationell privat- och processrätt, 7 uppl. 2008, s. 86 ff., Heuman, Skiljemannarätt, s. 701 ff., Lindskog, a.a. s. 232, Lennart Pålsson, Romkonventionen – tillämplig lag för avtalsförpliktelser, 1998, s. 120 ff. och NJA 1961 s. 145.)

När tvistefrågan ska vara förlikningsbar

14. En fråga, som det med anledning av City Golfs talan finns anledning att något beröra, är vid vilken tidpunkt tvisten måste vara förlikningsbar. I detta fall ingår skiljeklausulen i låneavtalet som träffades år 1990. Vid den tiden fanns det valutaregleringar i både Sverige och Sovjetunionen. När skiljeförfarandet genomfördes hade de reglerna upphört att gälla. Enligt City Golf fanns det emellertid rysk valutalagstiftning att ta hänsyn till när skiljemanden skulle avgöra tvisten.

15. Frågan om den avgörande tidpunkten innehåller flera aspekter som det bara i begränsad utsträckning finns anledning att komma in på i detta mål. Den kan åtminstone delvis vara beroende av hur det enskilda skiljeavtalet är utformat och av de närmare omständigheterna i övrigt. I det nu aktuella fallet tar skiljeavtalet inte sikte på en redan uppkommen tvist utan i stället på de framtida tvister som låneavtalet skulle kunna ge upphov till. När det ska bedömas om en skiljedom är ogiltig bör avgörande vikt fästas vid att parterna vid tiden för tvistens avgörande har haft möjlighet att träffa förlikning om saken, oavsett om skiljeavtalet skulle anses ha stått i strid med tvingande lagstiftning när det tillkom. (Jfr Heuman, *Skiljemannarätt*, s. 157, Lindskog, a.a. s. 229 f. och Möller, a.a. s. 259.)

Skiljedomen är inte ogiltig i detta fall

16. Skiljedomen innebär i detta fall att City Golf har en på låneavtalet grundad skyldighet att betala ett visst belopp till Nordea. Svensk rätt ska enligt parternas överenskommelse tillämpas på låneavtalet. Tvistefrågan har gällt betalningsskyldigheten som sådan och är därmed av dispositiv natur. När skiljedomen meddelades fanns det inte några tvingande svenska bestämmelser om valutareglering; som hovrätten har funnit kan de tidigare gällande reglerna

för övrigt inte heller antas ha tagit sikte på fordringsförhållandet som sådant utan bara på formen för en betalning över gränserna. De utländska valutaregler – tidigare eller nuvarande – som har åberopats i målet, är inte av sådan art att de kunnat påverka parternas möjlighet att träffa en förlikning i Sverige.

17. Skiljedomen är alltså inte ogiltig enligt de grunder som har anförts i målet.

Frågan om skiljedomen ska upphävas

18. City Golf har gjort gällande att skiljedomen ska upphävas, eftersom den inte omfattades av något giltigt skiljeavtal och med hänsyn till att skiljemannen inte prövade City Golfs invändning om detta i skiljeförfarandet.

19. En första fråga är om City Golf inför skiljemannen framställde någon invändning om att skiljeavtalet var ogiltigt på denna grund. En sådan invändning avser det rättsligt möjliga i att över huvud taget genomföra skiljeförfarandet. Det är därför angeläget att parten för fram sin invändning på ett tydligt sätt redan i skiljeförfarandet. I annat fall kan frågan komma att förbli oprövad där, något som i sin tur kan leda till att det skapas en situation där det efter ett kanske omfattande skiljeförfarande framstår som oklart om skiljedomen kommer att bli bestående eller inte. Om parten inte redan i skiljeförfarandet har gjort en tydlig invändning om att skiljeavtalet är ogiltigt, har parten därför inte rätt att åberopa den omständigheten i ett mål om klander av skiljedom (34 § andra stycket lagen om skiljeförfarande, jfr p. 5 i det föregående samt Heuman, Skiljemannarätt, s. 301).

20. I detta fall har City Golf bl.a. hänvisat till en av sina omfattande inlagor i skiljeförfarandet. Det stycke i inlagan som närmast är aktuellt ingår i ett längre avsnitt som behandlar giltigheten av låneavtalet, en fråga som ska hållas åt-

skild från vad som gäller om giltigheten av skiljeavtalet (jfr 3 § lagen om skiljeförfarande). Det aktuella stycket lyder:

”4.3.8. In accordance with the applicable mandatory rules of Soviet and Russian foreign-exchange legislation, which are applicable in this case with a glance to the Rome Convention and Rome I Regulation, the Loan Agreement thus has been invalid as from its execution (including *inter alia* the provisions concerning the applicable law and arbitration clause).

This taken into account, the Claimant’s requests for relief against the Respondent in this arbitration should be treated with due regard for the fact that the Respondent and the Claimant do not have and have never had any contractual relationship.

The Claimant, therefore, is to bear the burden of proving the existence and the essence of the relations and the transactions between the Respondent, the Claimant and NCC taking into account that the Loan Agreement and the Amendments are null and void.”

Såvitt framgår av utredningen har City Golf inte på något annat sätt under skiljeförfarandet berört den fråga som nu utgör grunden för påståendet om att handlägningsfel har förekommit i detta avseende. Vad som har anförts i parenteserna kan mot den bakgrunden inte uppfattas som en tydlig och särskild invändning om att även skiljeavtalet är ogiltigt.

21. Av detta skäl har City Golf inte rätt att till stöd för sin klandertalan åberopa påståendet om att skiljeavtalet är ogiltigt.

22. City Golf har alltså inte i skiljeförfarandet fört fram någon tydlig invändning om att skiljeavtalet var ogiltigt. Redan detta konstaterande innebär också att det inte har förekommit något sådant fel i handläggningen som har gjorts gällande, nämligen att skiljemannen skulle ha underlåtit att pröva en invändning om att skiljeavtalet var ogiltigt.

23. Inte heller i övrigt har City Golf kunnat visa på någon omständighet som utgör skäl för att upphäva skiljedomen.

Slutsats

24. City Golfs talan om ogiltighet och om klander av skiljedomen ska alltså avslås och hovrättens domslut stå fast.

25. Vid denna utgång ska City Golf ersätta Nordeas rättegångskostnad i Högsta domstolen. Yrkat belopp får anses skäligt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström, Gudmund Toijer (referent), Agneta Bäcklund, Ingemar Persson och Lars Edlund
Föredragande justitiesekreterare: Ylva Svensson